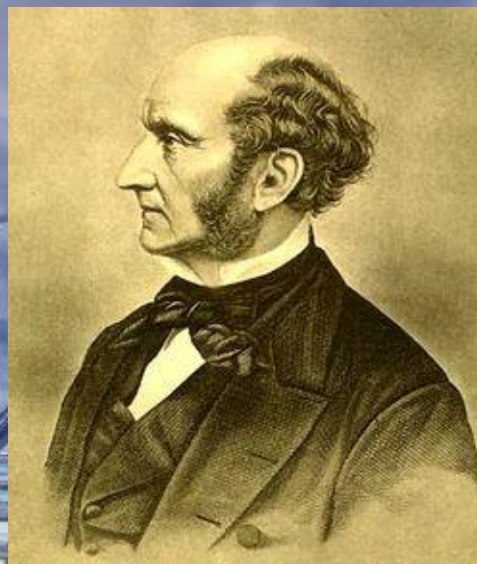




L'UTILITARISME
JOHN STUART MILL (1806-1873)
- època victoriana -

Adaptació de R. ALCOBERRO

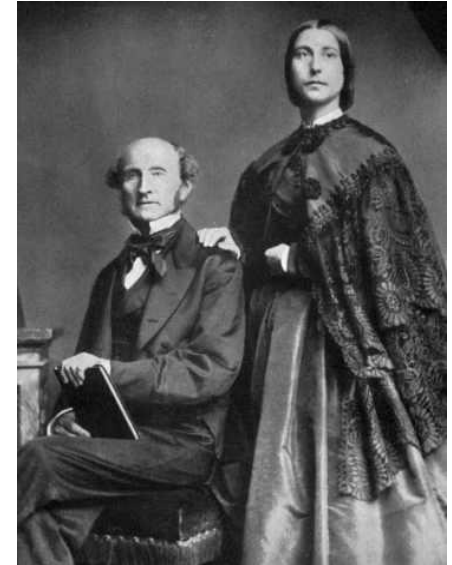
JOHN STUART MILL (1806-1873)

DADES BIOGRÀFIQUES

- Rígida educació intel·lectual i cultural.
- 1826 greu crisi moral. (20 anys)
- 1830 s'enamorà de Harriet Taylor, casada i amb una filla.
Va esperar 20 anys per poder casar-se amb ella.

INFLUÈNCIES

- **Empirisme britànic:** **Francis Bacon** (mètode inductiu);
David Hume (associació d'idees)
- **Jeremy Bentham:** utilitarisme
- **James Mill:** psicologia associacionista (associem el que és bo per nosaltres amb el que és bo pels altres. De l'egoisme a l'altruisme)
- **Saint-Simon** i **Comte:** teoria de la societat industrial i reforma social



OBRES IMPORTANTS

- *Sistema de lògica* (1843)
- *Principis d'economia política* (1848)
- *Sobre la llibertat* (1859)
- *L'utilitarisme* (1863)
- *Sobre la subjecció de les dones* (1869)

L'UTILITARISME:

“la major felicitat per al major nombre”

- **Filosofia objectiva** que vol establir els principis generals de les accions tenint en compte la seva utilitat.
- **Ètica teleològica** que considera que la finalitat de l'acció humana – la felicitat – està vinculada a la realització d'accions útils per a la majoria.
- Aquesta ètica afirma que:
 - És bo allò que ens és útil per a ser feliços.
 - Hem de mesurar els nostres actes per les **conseqüències**, en vistes a la felicitat o plaer que provoquen en nosaltres i en la societat. **Hedonisme social**
- **Visió pragmàtica de la vida humana** que segueix la línia de l'empirisme anglès i el liberalisme econòmic d'Adam Smith i David Ricardo. Estructuralment sorgeix de la idea de progrés que considera el món com una realitat objectiva i les decisions racionals com mesurables i avaluable per les seves conseqüències.
- Defensa que:
 - es pot arribar a un ordre moral a través dels desitjos dels individus, tot considerant que uns tipus de plaers són més desitjables que altres.
 - El valor d'un plaer no es redueix a l'aspecte **quantitatiu**, sinó també al **qualitatiu**.
 - la praxis (pràctica) serveix com criteri d'avaluació de la realitat (filosofia objectivista)
 - Els individus valen pel que fan i no pel que representen. No importa qui ets, sinó què fas.

CARACTERISTIQUES DE L'ÈTICA UTILITARISTA

1. És **teleològica**: les accions humanes tenen sentit per la seva finalitat; la qual és, fonamentalment, ser feliç. La utilitat i la llibertat apareixen com els instruments que fan possible arribar a ella.
2. És **conseqüencialista**: el bé ha de ser avaluat per les seves conseqüències; així, sabem que l'útil és bo perquè podem avaluar les conseqüències d'aquesta tria.
3. És **prudencial**: les accions i la utilitat sempre han d'estar en relació amb la societat amb la qual es vol ser feliç. De vegades es pot considerar relativista.
4. És **agregativa**: es pot fer una mena de suma dels plaers o de felicitat.

CONCLUSIÓ

- L'Utilitarisme implica una teoria del coneixement, una sociologia i una ètica que tenen com a denominador comú la idea que hem de ser feliços fent el que és útil.
- És una ètica constructivista: considera que la felicitat humana es pot construir refundant l'ètica no sobre sentiment, hipòtesis teològiques, sinó sobre principis racionals, empíricament avaluats, contrastats i útils.

L'UTILITARISME SEGONS J. BENTHAM (1748-1832)



- **Fundador** de l'utilitarisme, ho volia aplicar a:
 - Reforma social a nivell polític (liberalisme democràtic)
 - Reforma en els costums (moral)
- **L'ètica utilitarista** es: una ètica pública, adreçada a la felicitat a través de la utilitat. Hem de fer-nos feliços com a subjectes, fent allò que sigui útil i no guiant-nos per consideracions alienes.
- **L'utilitarisme dels actes**: promoure el bé, el plaer i la felicitat, evitar el mal, el dolor i la desgràcia, seguint uns criteris **quantitatius** (duració, intensitat, puresa...). Judici moral=**càlcul felicitífic**. **Les conseqüències (plaer o dolor) de les accions o sancions** es deriven de les accions humanes.
- La **finalitat** de les accions humanes: aconseguir la màxima felicitat per al màxim nombre; això es coneix com **Principi d'utilitat o màxima felicitat**.
- **Defensa un Estat mínim i útil** que no controli als individus en afers morals ni econòmics.

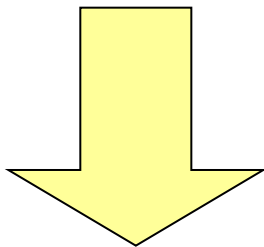
L'UTILITARISME SEGONS J.S.MILL (1806 -1873)

- Afegeix – al plantejaments de Bentham - criteris **qualitatius** en el càlcul dels plaers i dolors; considerar els més desitjables i més valuosos.
- El principi d'utilitat no fa referència al major grau de felicitat individual, sinó al major grau de **felicitat total**.
- El principi d'utilitat sorgeix d'un **sentiment natural** (no innat) **de sociabilitat** que es desenvolupa de forma espontània com la intel·ligència. L'educació ajuda el seu desenvolupament.
- L'educació, més la reforma social, condueix a progressar i desenvolupar un sentiment d'unitat, de manera que no entrin en contradicció la felicitat general i la felicitat individual.
- **Què hem de fer?** Allò que sigui útil per ser feliç
- **Quin és el fi últim de les accions?** La **felicitat** = plaer o absència de dolor, que s'aconsegueix fent accions útils per a la majoria.

L'UTILITARISME

Com podem saber quines accions són més útils?

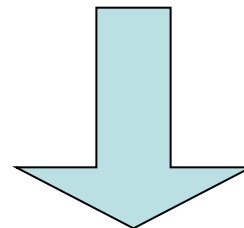
BENTHAM



UTILITARISME DELS ACTES

Càlcul dels actes més útils per saber quins proporcionen més plaer.

MILL

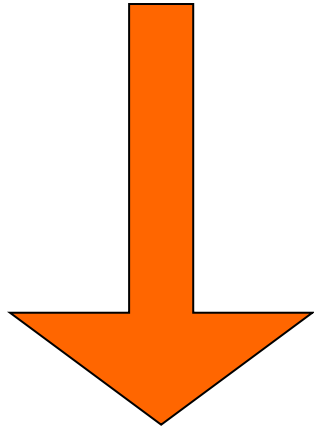


UTILITARISME DE LA NORMA O REGLA

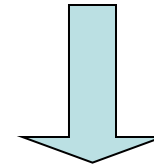
S'ha de fer un estudi de les normes o regles que s'ajusten millor al principi d'utilitat o màxima felicitat. La norma més important serà la Justícia. Recerca d'un principi universal a través de les normes d'acció.

EL PLAER

BENTHAM



MILL



ha de ser "de **qualitat**" i donar una vida millor ("més" no significa millor.)
Sempre s'ha de buscar el plaer màxim per al nombre més gran de persones.

«Que sigui intens, llarg, segur, ràpid, fructífer, pur.

Et cal tenir en compte per al plaer o el dolor segur:

Cerca plaers tals per al plaer privat.
Estén-los, no obstant, quan sigui públic.
Evita dolors tals per a tu o per a un altre.
Si cal que hi hagi mals, que a pocs abasti».



MILL

- Per a ser kantià prèviament caldria haver estat educat en un sentiment de deure i d'abnegació, que molta gent no sent de manera natural.
- L'imperatiu categòric sovint provoca «violentar sentiments» i fa caure presa de «remordiments». És un capteniment massa sublim i, per tant, irrealitzable, impossible de demanar a tothom.
- Sense felicitat dels individus no hi ha podria haver felicitat social sinó, a tot estirar, contentament.
- No és significatiu quin és el “mòbil” que ens impulsa a obrar, l'important són les seves conseqüències.

DIFERÈNCIES

KANT

- L'única sanció valuosa de debò és la que prové de la nostra consciència. Hi ha una llei moral interna l'«imperatiu categòric» que ens impulsa a obrar.
- L'obligació moral és “transcendent” (a priori).
- La felicitat individual no és important davant la sublimitat de la justícia.
- El més important és la intenció.

DIFERÈNCIES ÈTIQUES MILL – KANT – SOCIALISME

- El **principi d'utilitat no depèn de l'èxit social** de les nostres accions, ni ens dóna necessàriament plaer, ni ens garanteix res.
- **Conseqüencialista, a posteriori**: la utilitat d'un acte la descobrim apel·lant a la nostra consciència, però no es tracta d'una consciència universal i a priori, sinó d'una consciència educada en una societat concreta i que vol ser de profit en un context social concret.

- Deontològic, a priori.
- Teoria del deure pel deure, a priori, basada en la consciència moral universal.

Porta implícites unes afirmacions morals sobre la solidaritat entre els humans a través de l'acció col·lectiva o consciència de classe i sobre la felicitat, vinculada a la justícia.

UTILITARISME I INDIVIDU

*Es millor ser un humà insatisfet que un porc satisfet;
millor ser un Sòcrates insatisfet que un neci satisfet*

- Només pot ser útil allò que ens resulti autèntic i no falsejat. Per a que els humans siguem feliços es necessari que:
 - Els individus puguin **autodesenvolupar-se**; es a dir, tenir la capacitat de créixer, conèixer i de modificar les nostres opinions.
 - Els individus puguin desenvolupar la seva **individualitat**; es a dir, que la pressió de la societat sobre l'individu no coarti la seva llibertat.
- Aquest dos elements formen els requisits per a que pugui haver felicitat. Aquesta és fruit de la diversitat.
- L'utilitarisme de Mill no és un egoisme; per reforçar l'autonomia moral no es pot actuar amb regles purament subjectives, de les accions que ens afavoreixen com a individus no poden sortir danys per la resta dels humans.
- La individualitat ha de tenir el seu contrapès en la lleialtat a la norma establerta com a regla acceptada per tots.
- La felicitat implica dignitat i autorespecte. Ser feliç i estar content no signifiquen el mateix dins del pensament de Mill:
 - La **felicitat** suposa un gaudir solidari. Només es pot ser plenament feliç si es conviu amb persones que també ho siguin.
 - El **contentament** es un gaudir purament personal; és el “estar bé” i pertany a individus que no han assolit l'autonomia personal.

Dos conceptes antagònics que no s'han de confondre

CONTENTAMENT



- Som tractats com a objectes (ens “fan” contents)



FELICITAT

- Cal ser actiu, protagonista de la pròpia vida, creador.
- Exigim ser tractats, com a subjectes
- Demana com a condició prèvia la llibertat

“L'UTILITARISME” (1863)

Cap. 3 - Sobre la sanció última del principi d'utilitat

TEMA GENERAL: fonamentació del principi utilitarista sobre la base que la maximització de la utilitat passa per acceptar que **la felicitat col·lectiva té més valor que la individual.**

EL CAPÍTOL GIRA AL VOLTANT DE LA PREGUNTA:

Per què s'ha de ser utilitarista i no kantianà?

1. Per a l'utilitarisme una teoria ètica que vulgui ser de caire universal ha de **vincular l'acció moral a la llibertat i la felicitat (per Kant eren postulats).**
2. El que és útil des del punt de vista moral és que **augmenti la llibertat i la felicitat general** (maximitzar el benestar per a més gent)
3. Una maximització de la utilitat passa per acceptar que la **felicitat individual té menys valor que la col·lectiva.**

Pregunta bàsica: «... per què estic obligat a promoure la felicitat general? Si la meua felicitat consistís en quelcom diferent ¿Per què no he de donar-li preferència?». ».

“L'UTILITARISME” (1863)

Cap. 3 - Sobre la sanció última del principi d'utilitat

Mill distingeix entre dos tipus de sancions en referència a l'obligació moral:

- **Externes:** reforcen la moralitat però no obliguen. Aconseguir favors / temor al rebuig dels semblants
- **Internes:** consciència moral o sentiment de simpatia. Aquesta s'ha d'educar, perquè no coincideix en tothom de la mateixa manera (crítica a Kant). La societat ha d'educar als seus ciutadans per a que s'adonin que és millor mirar pels interessos de tots, perquè és més útil per ser feliç. L'important és adonar-nos que només quan actuem tenint en compte la utilitat o bé general experimentarem la sensació de felicitat interna i ens sentirem bé amb nosaltres mateixos.

La sanció interna no és innata, sinó adquirida i millorada en la història de la humanitat gràcies les sancions externes i al cultiu de:

Sentiments naturals socials (simpatia)

Sociabilitat

Igual consideració dels interessos de tots

Compatibilitat dels interessos de tots

“L'UTILITARISME” (1863)

Cap. 4 - De quina mena de prova és susceptible el principi d'utilitat? Per quines raons s'ha d'acceptar l'utilitarisme?

Dues raons a favor de l'utilitarisme:

- Els fins últims, per definició, no tenen prova (no té sentit preguntar-nos per què ser feliços)
- És un fet que la felicitat és desitjada

Altres suposats fins últims:

- La virtut: no és un fi últim, sinó un mitjà. Hi ha qui la considera un fi últim de la mateixa manera que altres mitjans es transformen en un fi: Diners, Poder i Fama.
- La voluntat (“l'únic bo és la bona voluntat”). La voluntat és secundària, és produïda pel desig, i no és un fi. Distinció entre voluntat (will) i desig (desire). “La voluntat és filla del desig” La manca de voluntat es combat estimulando el desig i amb l'hàbit, però és mitjà.

“L'UTILITARISME” (1863)

Cap. 4 - De quina mena de prova és susceptible el principi d'utilitat? Per quines raons s'ha d'acceptar l'utilitarisme?

L'utilitarisme defensa que l'únic desitjable com a fi és la felicitat, quines condicions, però, s'han de complir per aconseguir-la?

- És innegable que tothom desitja la felicitat, perquè considera que la pot aconseguir, encara que no sigui tot el que desitja.
- La felicitat no segueix el criteri d'aprovació o desaprovació (Hume), sinó el plaer i l'absència de dolor.
- La felicitat està composta per diferents ingredients que són útils al seu propòsit: el plaer. Aquests ingredients poden ser: la música, la salut, els diners, l'amor, la virtut... Tots ells són mitjans per aconseguir la felicitat, però no s'han de confondre amb la felicitat. En formen part, però no s'identifiquen.
- La felicitat és un criteri per jutjar les accions humanes i no s'ha d'entendre com una idea abstracta o metafísica.
- La felicitat només serà completa quan sigui útil, és a dir, beneficiï la majoria i no a un sol individu. Principi d'utilitat=Màxima felicitat.

UTILITARISME I HEDONISME:

«Val més ser un Sòcrates insatisfet que un porc satisfet».

El text de Mill és **incompatible** amb l'**hedonisme** vulgar: el plaer i la utilitat que es plantegen a l'obra són de caire **solidari**.

diferencia entre l'individualisme utilitarista de **Bentham** respecte a l'utilitarisme de **Mill**.

La major utilitat és la més gran felicitat

És més gran la felicitat de molts que la d'un de sol.

És la felicitat agregada (la suma de les felicitats de tots i cadascú) el que dona el nivell de benestar i d'integració d'una societat

La perspectiva que assumeix Mill és **qualitativa**. El veritable plaer no rau a "tenir "més" sinó a "ser millor".

MILL, ROUSSEAU I EL PENSAMENT SOCIAL

Els sentiments morals ha de ser educats; el «principi de la felicitat general» no neix espontàniament, és consubstancial a la socialització

«L'estat social és alhora tan natural, tan necessari i tan habitual que (...) l'ésser humà no pot concebre's a sí mateix si no és com a membre d'un col·lectiu». O en altres paraules: «[el] sentiment d'associació es reforça cada cop més i més conforme la humanitat abandona l'estat d'independència salvatge».

- 1.- L'autèntica felicitat no pot ser solitària sinó solidària (contra els romàntics i rousseauinians).
- 2.- L'autèntica felicitat només es possible en una societat democràtica, regida pel principi d'imparcialitat o de «igual consideració dels interessos de tots».

UTILITARISME I LLIBERTAT (*ON LIBERTY*)

La llibertat:

- És l'espai de la pròpia individualitat i on les nostres accions no repercuteixen nocivament en els altres.
- Per a que hi hagi una llibertat privada és necessari que es donin unes condicions socials on predomini un règim que afavoreixi les llibertats públiques i on la societat i l'Estat respectin la frontera entre l'esfera privada i pública.
- **"SOBRE LA LLIBERTAT"**
 - la llibertat individual està vinculada a la llibertat dels altres.
 - En societat s'ha de renunciar a una part de la llibertat en favor de la protecció i respecte dels drets dels altres.
 - Per ajudar a aquesta protecció s'ha de col·laborar en la despesa de l'Estat per defensar els drets.
 - Si la conducta d'un individu afecta a la resta, l'Estat ha d'intervenir; si només afecta a l'individu, l'autonomia d'aquest és sagrada.

"SOBRE LA LLIBERTAT" (1859):

Resum idees principals per capítols

Pròleg.

- Segons Mill el que distingeix a l'home de la resta d'animals no és el pensament racional i el domini sobre la naturalesa, sinó la llibertat d'escollir i experimentar sense traves ni impediments.

I. Introducció

- L'objecte d'estudi no és el lliure albir, sinó la llibertat social o civil, és a dir, la naturalesa i els límits del poder que pot exercir legítimament la societat sobre l'individu.
- Mill denuncia un dels **perills de la societat democràtica: L'opinió pública i la tirania de la majoria.**
- Les relacions socials s'haurien de regir per un senzill principi que justifiqui la intervenció de la societat en la pròpia llibertat: l'autoprotecció i evitar que es perjudiqui als altres.
- Cadascú és sobirà d'ell mateix sempre i quan no afecti la integritat dels altres. Si no és així l'Estat pot interferir en la llibertat per tal de defensar als ciutadans, en els altres casos l'ha de promoure i defensar.

"SOBRE LA LLIBERTAT" (1859):

- Mill centra el seu interès en **tres tipus de llibertat**:
 - **Llibertat de consciència**: de pensar i sentir (**Llibertat interna**). Aquesta llibertat està relacionada amb la llibertat d'expressió.
 - **Llibertat d'acció** sense impediments, tenint en compte les conseqüències de les nostres accions sempre que no perjudiquem als altres. (**Llibertat negativa**).
 - **Llibertat d'associació** sense manipulacions i enganys.

Aquests dos últims tipus de llibertat s'han de comprendre com a **llibertat externa**.

"SOBRE LA LLIBERTAT" (1859):

II. Llibertat de pensament i discussió

- Mill està en **contra de la coacció del govern o del poble** (opinió pública) sobre el pensament i l'expressió d'aquest pensament.
- No s'ha d'impedir l'expressió d'una opinió (**tolerància**) sempre i quan no sigui perjudicial portar-la a la pràctica. I per saber si és perjudicial o no, s'ha de discutir abans.
- El deure del govern i dels individus és formar opinions el més vertaderes possibles sense imposar-les a menys que s'estigui completament segur que són certes. Ara bé, Mill remarca que les opinions no es poden imposar sense discutir-les abans.
- Per al benestar intel·lectual de la humanitat és necessària la **llibertat d'opinió** i la llibertat d'expressar-la, per 4 motius assenyala Mill:
 1. Una opinió encara que sigui reduïda al silenci pot ser vertadera.
 2. Encara que una opinió estigui equivocada pot tenir una part de veritat.
 3. Encara que una opinió fos tota veritat, a menys que sigui discutida pot ser considerada falsa a causa dels prejudicis de la societat.
 4. Una opinió si no s'expressa es pot debilitar i perdre.
- Mill accepta la **llibertat d'opinió i d'expressió** de totes aquelles opinions que sigui possible discutir, però no d'aquelles que no admeten cap tipus de crítica o discussió possible. No es pot ser tolerant amb els intolerants.

"SOBRE LA LLIBERTAT" (1859):

III. De la individualitat com un dels elements del benestar

- La llibertat s'ha de limitar quan pot ser un perjudici per un altre. Però en altres casos s'ha d'afirmar la individualitat com a un bé per a la diversitat d'opinions en tot el que no concerneixi als altres.
- Mill seguint les idees de W. Von Humboldt) afirma que per al desenvolupament de la individualitat es requereixen dues condicions:
 - llibertat
 - varietat de situacions.
- No solament és important el que els homes fan sinó la classe d'homes que ho fan. S'ha de promoure la individualitat en el pensament i en l'expressió d'opinions.
- La naturalesa humana no és una màquina i està sempre amenaçada pel perill de la manca d'impulsos i preferències personals.
- Mill reclama la **necessitat d'originalitat** davant el **despotisme del costum**. Per aquest motiu, s'ha de millorar la política, la moral i l'educació, per a fer possible que creixi la individualitat (no implica egoisme, sinó tenir idees pròpies). **És bo per a la societat i el seu progrés que no tothom pensi el mateix.**

“SOBRE LA LLIBERTAT” (1859):

Cap. 4: “DELS LÍMITS DE L’AUTORITAT DE LA SOCIETAT SOBRE L’INDIVIDU”.

LECTURA

APARTATS

- 1.- El públic i el privat
- 2.- Educació i autonomia individual
- 3.- Dos tipus de deures
- 4.- El reducte de la llibertat individual
- 5.- Paradoxes de la llibertat
- 6.- Individu i opinió pública
- 7.- La llibertat religiosa
- 8.- El paper de les elits i de les classes populars
- 9.- Drets socials – Drets de llibertats
- 10.- Relativisme cultural

PROPÒSIT del capítol:

- a.- **vincular** el progrés de la individualitat al progrés social.
- b.- **mostrar** que del canvi de cada ésser humà en particular en depèn el progrés de la humanitat en el seu conjunt.
- c.- **defensar** que la diversitat de formes de pensar i de viure és, en ella mateixa, una font de millora social.

"SOBRE LA LLIBERTAT" (1859):

Cap. 4: "DELS LÍMITS DE L'AUTORITAT DE LA SOCIETAT SOBRE L'INDIVIDU"

1.- ASPECTES GENERALS

La llibertat $\approx$ a la llibertat social i no al problema de lliure albir.



en tant que filòsof utilitarista

Com es concretitza la llibertat ètica, política i social en l'ésser humà?



Sobre la llibertat

Quin és el **criteri** a partir del qual es vinculen **ètica, llibertat i felicitat**

**Principi
d'Individualitat**

PRINCIPI D'INDIVIDUALITAT

Considera que són els **drets de l'individu** i, sobre tot, el dret a la llibertat, els que **garanteixen** la més gran **felicitat**.

La **llibertat individual** és l'**eina** de la **felicitat**. Per aconseguir la felicitat, Mill segueix la regla utilitarista bàsica: la recerca de la màxima felicitat per al més gran nombre.

És un **principi de llibertat** segons el qual **ningú** pot ser obligat a realitzar uns actes en contra de la seva voluntat, ni a canviar-la fent ús d'arguments del tipus "*això seria millor per a tu*", "*això et faria feliç*".

Sobre **actes** que no involucren ni perjudiquen a tercers, només un mateix disposa de plena jurisdicció.

La llibertat és útil en la mesura que fa els homes feliços i que permet una major individualitat, és a dir, en tant que ens fa més creatius, més diversos i augmenta la utilitat de la vida social.

La **llibertat** i la **individualitat** han de ser preservats de qualsevol tirania i, especialment, de la tirania de l'opinió pública.

FILOSOFIA POLITICA

- Té la seva base en el liberalisme revolucionari de **Locke**; en el socialisme utòpic i els ideals de reforma social de **Saint-Simon** i **Comte**.
- Respon a la crisi política de mitjans del segle XIX, quan la burgesia es transformà en conservadora.
- Històricament ha estat una filosofia amb implicacions polítiques: va inspirar l'Estat del Benestar que es va imposar als Estats Units en els anys 30 i a Europa Occidental després de 1945.
- Si es substitueix "**plaer**" per "**benestar**" tindríem una ètica seguida per la majoria dels individus.

DEMOCRÀCIA I IGUALTAT

Es passa **d'una consideració democràtica** (la igualtat de tothom a l'hora de fer valer els seus interessos, perquè cada vot és comptat per un i només per un), **a una consideració socialista** de caire **humanista i no totalitari**



De la base que cada vot val només per un i tots els vots valen igual, es necessari **cooperar** amb els altres és una **estratègia** per tal de fer **triomfar** els meus **interessos particulars** i que **jo visqui millor**

la **llibertat** i la **igualtat** són inseparables del concepte de «**civilització**».

L'estat natural i biològic seria la violència.



Cultura, educació i **simpatia** (Hume). La simpatia no és un sentiment que ens surti de forma natural, cal conrear la societat per a sentir simpatia per les persones, la qual s'expressa de forma simbòlica i requereix uns sentiments "treballats" per **l'experiència**.

Simpatia = sentiment dinàmic que produeix felicitat col·lectiva.

≈ **fraternitat**, dels republicans

≈ **solidaritat**, dels socialistes